

Macůrek, Josef

Diskuse o Valaších na Moravě a valašské kolonizaci v Karpatech : (na okraj polemiky D. Krandžalova, otištěné v ČsČH 1962, č. 2, str. 200-209)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.
1962, vol. 11, iss. C9, pp. 171-175

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101897>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

vučování sehrávat podstatnou roli při formování vědeckého světového názoru a socialistického profilu mladého člověka, není jen vyjádřením závažnosti dějepisu, ale velkým úkolem, pro který je potřeba vytvořit optimální podmínky jak správnou proporcí při rozdělování času pro jednotlivé předměty na školách, tak také soustavnou péčí o kvalitní přípravu učitelů dějepisu a v neposlední řadě vydáním nových, současným úkolům odpovídajících jak středoškolských tak i vysokoškolských učebnic.

Bedřich Čerešňák, Dušan Uhlíř

Diskuse o Valaších na Moravě a valašské kolonizaci v Karpatech (na okraj polemiky D. Krandžalova, otiskněné v ČsČH 1962, č. 2, str. 200—209.

Z polemiky D. Krandžalova (dále jen Kr.), která má bohužel ráz spíše pamfletu, vidím, že Kr. nepochopil obsah a smysl mé knihy (Valaši v západních Karpatech. K dějinám osídlení a hospodářskospolečenského vývoje jižního Těšínska, jihozápadního Polska, severozápadního Slovenska a východní Moravy, Opava 1959). Nešlo mi přece o to, abych dokazoval hromadné rozšíření Rumunů na východní Moravě a obecně rumunský původ tamější terminologie, osobních i místních názvů. Cílem bylo zjistit v pozadí hospodářskospolečenského vývoje vůbec a pomocí srovnání situace v rozličných částech západních Karpat (tj. v jižním Těšínsku, jihozápadním Polsku, severozápadním Slovensku a východní Moravě) formy i ráz tamějšího osídlení a hospodářského života v 15.—18. století. Přitom mne zaujaly především domácí prvky v osídlení, domácí místní i osobní jména, domácí ráz většiny horských pasekářů i jejich úloha v hospodářském životě té které země. Ve své knize jsem nakonec zdůraznil domácí iniciativu při prvé exploataci hor, ať už jde o jižní Těšínsko, severozápadní Slovensko či východní Moravu. Při tom všem jsem ovšem nemohl nepřipustit tam, kde k tomu byly prameny, stopy cizího osídlení i vlivy cizího karpatského salašnictví, cizí salašnické materiální kultury i její úlohu v salašnictví místním.

Přesto vše Kr. sugeruje ve své stní čtenáři, že zastávám názor o rumunském původu moravských Valachů a větší část jeho invektiv mívá na mne jako na obhájce této teorie. Jde o vědomou a záměrnou falsifikaci a mystifikování čtenářstva, jak vyplývá z Kr. recenze i tomu, kdo moji knihu vůbec nečetl. Kr. nepochopil, že valašský živel v západních Karpatech pokládám (aspoň v 15.—17. stol.) — odlišuje jej všude od staršího domácího osídlení — za amalgám rozličných národností, které tam žily nebo se západních Karpat dotýkaly a že skutečně rumenské etnické prvky všude tu a zvláště na východní Moravě omezují — a to za stálého zdůrazňování domácího rázu osídlení — na jedince. Kr. neprávem se rozhořčuje, že v závěru své práce docházím k předpokladu existence jen některých jedinců rumenské národnosti na východní Moravě, což prý je v rozporu s celým obsahem mé knihy. Nikoliv, je to v rozporu s představou a interpretací Kr., kterou chce Kr. vnutit čtenářstvu své stati. Proto Kr. důsledně pojem „Valach“ překládá jako „Rumun“ (str. 206) a touto cestou si vytváří pokroucenou teorii, kterou potom napadá. Kdyby moji knihu byl četl pozorněji (či nerozumí snad česky?), viděl by, že nikde netvrdím, že šlo v západních Karpatech o vyhraněnou etnickou skupinu a že mezi „valašskými“ jmény z oblasti západních Karpat uvádím nejen jména zdánlivě rumunská, ale také česká, polská, ukrajinská, maďarská, jihoslovenská aj. Viděl by na druhé straně, že má představa o fluktuaci Valachů po Karpatech z východu na západ není utopie, ale historický jev prameny podložený.

Pokud jde o výtku (str. 206), že „nenechávám nikde mluvit sám materiál, nýbrž neustále s úryvky materiálu operuji takřka subjektivně“, a že „bude třeba prostudovat zbývající archivní materiál“ (str. 209), konstatuji, že jsem ve své práci užil prameny tak rozsáhlé a mnohostranné, jako nikdo přede mnou. Užívám-li ve své práci jako dokladů také osobních i místních jmen, zjištěných v nových pramenech, činím tak právem. Neboť hromadný výskyt určitých příjmení a zeměpisných názvů nelze při všem vědomí nutně opatrnosti přehlížet, a to zejména tam, kde jiných pramenů je málo či není. Pokud jde o mou polemiku s V. Davidkem ve věci užívání příjmení a jmen, Kr. ji bohužel zase nepochopil. — Užívám-li tu i tam výrazu „krev“, jde spíše o stylistickou otázku, abych se vyhnul častému opakování slov jiných (prvek, živel, element atd.). Kr. ostatně ve své knize z r. 1938 toho slova sám užíval (např. na str. 417), že „je nepochybné, že příměs krve rumunské v Karpatech existoval“. Je podivné, že r. 1962 se toho slova při svém složitém vývoji tolik hrozí.

Sugesce o rumunském původu moravských Valachů strhla Kr. velmi daleko. Skutečnost, že mluvim o domácí pasekářské kolonizaci jako starší, mu připadá náhodná (str. 206), ačkoliv tato teze, která není v rozporu s tezí o příchodu valašské pastevecké kolonizace z východu, tvoří jádro mé knihy. Mou další představou o možných vzdálených kořenech původního

rázu valašské kolonizace v 15.—16. stol. i o podílu cizího živlu mezi východomoravskými Valachy, který je nepopíratelný, potírá tezi, že na východní Moravě není „trvalých transhumančních cest“ (str. 206) — podotýkám, že tu má být „transhumančních“ —, které byly běžné ve východních (rumunských) Karpatech a na Balkáně. Operovat představou touto, tj. absencí transhumance v západních Karpatech jako dokladem absence rumunských vlivů, je naprosto nevhodné. Neboť transhumance, tj. zimování stád a pastevců na vzdálených, obvykle přímořských prostorách za účelem pastvy v zimě, běžná v rumunských Karpatech a na Balkáně, nebyla na východní Moravě i na jižním Těšínku — už z ohledu na vzdálenost k moři — v 16.—18. stol. možná, i kdyby bylo Rumunů v naší valašské karpatské kolonizaci co nejvíce. Upozorňuji ovšem, že pokusy o takovou místní transhumanci u nás byly, jak svědčí existence tzv. kotelnic v údolích chráněných proti zimním větrům i pobývání ovčích stád (např. i na Vsetínsku dokonce ještě v 18. stol.) po celou zimu venku.

Kr. sugeruje dále čtenáři, že se držím teze o „hospodářských převratech“ v 16. stol. a že za hlavní příčinu valašské kolonizace u nás pokládám přechod k režijnímu velkostatku (str. 202 a d.); na tom základu prý jsem vypracoval periodizaci své práce. — Skutečnost je ovšem jiná. Ve své práci přece výslovně pravím, že valašská kolonizace u nás byla zahájena dávno před rozvojem režijního velkostatkářského hospodaření a že byla jevem na něm nezávislým. Valašskou kolonizaci se vznikem režijního hospodaření nespojuji, i když jemu přiznávám v další době vliv, a v periodizaci se držím vývoje valašského osídlení, v němž i třicetiletá válka měla své místo a oprávnění. Končím-li svou práci počátkem 16. stol., nechápu to jako zásadní mezník. Podotýkám přece, že ve svém díle pokračuji a že chci podat v nové knize za pomoci nových pramenů i nové pracovní techniky úplnější obraz valašské kolonizace u nás (až do konce 18. stol.).

Ze špatného a nedbalého čtení mé práce i očividného nedostatku dobré vůle a skutečného zájmu o věc vyplynuly další výtky Kr. v tom smyslu, že podle mého názoru Valaši prý nebyli poddaní a nekonali roboty, ač prý z případů mnou uváděných vysvítá opak (str. 207). Kr. zřejmě přehlédl, že tato otázka je v mojí práci řešena, a to tak, že osobní závislost a roboty byly na Valachy žijící v západních Karpatech uvalovány postupně, a to už od přelomu 16.—17. stol. Podrobně o tom píše ve svém článku „K otázce vývoje a výnosu velkého pozemkového vlastnictví na pohraničí Moravy, Slovenska a Těšínska koncem 16. a poč. 17. stol.“, otištěném ve Sborníku fil. fakulty brněnské university r. 1957, který Kr. zřejmě nezná. — Se statickým chápáním valašské otázky souvisí nejen Kr. přístup v případech valašských vojvodů, které omylem chápe — podle jejich situace v 18.—19. stol. — od počátku jejich existence v západních Karpatech jako vrchnostenské úředníky (str. 205—206), ale i Kr. přístup k otázce hodnocení přínosu valašské kolonizace, vycházející zase z nazírání 18.—19. stol. na devastace lesů valašským lidem (str. 208). Podotýkám, že vrchnosti se dívaly na Valachy v 16.—17. stol. jinak. Podotýkám dále, že z hlediska tehdejšího vývoje výrobních sil a tržních svazků běžných v západních Karpatech 16.—17. stol., je nutno přiznat Valachům tu i tam pokrokovou úlohu. Jestliže díky jim dosud pusté a neužitečné vyšší hory přinášely užitek (domácí pokusy o jejich fruktifikaci byly přece jen nepatrné), byl to zisk hospodářsky prospěšný.

Když Kr. dokázal „nesprávnosti“ mého výkladu ve věci valašské kolonizace, přistoupil k narýsování vlastního pojetí věci. Toto mu bylo o to snazší, že se nemusel obtěžovat studiem pramenů a že spoléhal jen na vlastní genialitu. Nevadí mu, že jeho teorie, vytvořená ad hoc, aby potřela protivníka, se sama se sebou sváří jen co proto. — Podle Kr. příčinou valašské kolonizace ve středních a západních Karpatech byl „společný tisíciletý život v Uhrách a turecké nebezpečí“ (str. 203—208). Odhlédneme-li od prvé nejasné teze i od skutečnosti, že turecké nebezpečí heru v úvahu do jisté míry také já, je Kr. vysvětlování pohybu Valachů v Karpatech tureckým nebezpečím nezdvouditelné. Už z toho důvodu, že severní části Uher, jihozápadní Polsko a východní Morava nebyly na počátku místní valašské kolonizace (koncem 15. a poč. 16. stol.) v dosahu tureckých vlivů. Mohly-li tyto vlivy vyvolat valašské migrace v Karpatech vůbec, šlo jen o jevy omezeného rozsahu. Turecké nebezpečí nemohlo způsobit mohutnější pohyb obyvatelstva ani v Sedmíhradsku, které bylo před Turky vasalskými vztahy s nimi dosti chráněno (jako ostatně i jiné rumunské země, totiž podunajské Valaško a Moldavsko). Je také známo, že turecká okupace středního Podunají znamenala často spíše úlevu pro znevolažené poddané, kteří dokonce sbíhali za bojů se svými křesťanskými vrchnostmi na turecké území, kde se těšili poměrné svobodě v náboženském a často i jiném ohledu. — Pociťuje zřejmě chabost své teorie „tureckého nebezpečí“, doplnil ji Kr. ještě dalším dohadem a mluví o vlivu vytvářejícího se kapitalistického trhu a poptávky po valašských výrobcích v městech (str. 209). Tento vliv klade Kr. do 18. a 19. století, tedy do doby, kdy valašské salašnictví v západních Karpatech bylo již na

ústupu, zůstává dlužen vysvětlení, jak tyto činitele působili v předchozích staletích, kdy ke kolonizaci došlo; z mojí knihy by se Kr. o tom dověděl více.

Třeba opět a opět zdůraznit, že valašská kolonizace v 15.—17. stol., nemající ostatně formu migrace jen jednoho etnika, nebyla zjevně náhodným, vyvolaným je nárazem zvenčí. Šlo o rozsáhlý hospodářskospolečenský jev, vyvolaný mimo jiné existencí neosídlených horských oblastí v severních a západních částech karpatského oblouku, větším útlakem valašského lidu v některých částech Karpat i výhodnějšími podmínkami jinde, zájmem feudálů o využití vyšších horských prostorů za pomoci schopného živlu i jeho výrobního procesu atd. Podmínky k této kolonizaci a exploataci západních Karpat uzrály koncem 15. a v 16. stol. a situace té právem využily zástupy pastevců, kteří — postupující z východu a místa se s domácím obyvatelstvem — přinášeli z východu znalosti nového způsobu chovu ovčích dobytka i nového zpracování jeho produktů (mléka a vlny).

Když Kr. „napravil“ moji chybu v hledání příčin valašské kolonizace v západních Karpatech, přichází s dalším tvrzením, že migrace Valachů vlastně nebyla, že šlo jen o místní lid, jemuž bylo jméno Valach dáвано se zřením k jeho postavení, že byl méně zdaňován a že z něho vrchnosti měly prospěch (str. 204). Neudržitelnost tohoto názoru je zřejmá každému, kdo se seznámil jen poněkud s otázkou valašské kolonizace u nás. Ponechávám na Kr., aby si vysloužil ostruhy při dokazování tohoto objevu prameny a aby tak dále popřel svou migrační teorii, o níž mluvil dříve.

Zadá-li Kr., že valašská otázka v Karpatech by měla být řešena v pozadí vývoje v Uhrách, praví-li, že „k uspokojivému řešení otázky je nutno prostudovat ještě uherské zákonodárství“ (str. 209), ukazuje své kusé znalosti uherských dějin na každém kroku. Je to vidět např., když pod pojmem státní uherské daně zahrnuje různorodé pojmy („subsídium, dica, rováš“ str. 205), když termíny uherských pramenů „Valachi et Rutheni“ jednou (r. 1572) chápe jako název etnický a jindy (r. 1576) jako „daňovou kategorii a nikoliv etnickou skupinu obyvatelstva“. Více dokladů o neznalosti uherských dějin by bylo možno citovat z jeho knihy z r. 1938.

Připomíná-li Kr., že k řešení otázky valašské kolonizace je potřebná znalost rumunské literatury (str. 209), připomínám, že projevuje (jak v stati otištěné v ČsČH, tak v knize z r. 1938) neznalost základních problémů z rumunského prostředí. Neví, že dávká zvaná *quingagesima*, vybíraná od Valachů v Sedmíhradsku, činila vskutku asi 1/25, že v podunajském Valašsku se rovnala, nazývajíce se rumunsky *oerit*, jen 1/20; neznalecky praví (str. 204), že „Rumuni se nikdy nejmenovali Vlach-Valachi než ve státních aktech psaných v cizích jazycích“, že „samí se nazývali hlavně Rumín“. Připomínaje, že v knize z r. 1938 Kr. psal jinak (na str. 415 čteme slova „Rumuni se patrně nazývali Vlach-Vlaši podle slovanského způsobu“), dodávám, že slovo *rumín* znamenalo v podunajském Valašsku v 15.—17. stol. nesvobodného poddaného, že mělo význam sociální. Poznámám dále, že slovo „Romín“, objevující se ojedinele v některých literárních památkách 16. stol., nabylo definitivně povahy národního názvu až od rumunského národního obrození koncem 18. stol. Připomínám posléze, že název „Rutheni et Valachi“ se objevuje ve formě „Rutheni et Valachi *jobbagnies*“ také v sedmíhradských pramenech (např. v usnesení sedmíhradského sněmu z r. 1628 a 1630). Nelze proto naprosto soudit, jak to činí Kr. (na str. 205), že název ten, tj. Rutheni et Valachi, se začal užívat od chvíle, co „se rozšířil do ukrajinských oblastí v Karpatech“.

Je omyl, když Kr. spojuje termín podunajského Valaška (str. 207) s „úřední rakouskou vojenskou správní terminologií“.

Zcela nevěcné a nesprávné jsou také jeho interpretace významu slova „vojvoda“, když praví (na str. 206), že „valašský vojvoda nemohl být ochráncem valašského lidu“, že „název vojvoda byl nový termín pro fojta a rychtáře, a na Slovensku pro *iudex-scultetus*“. Fojt byl přece výkonnou rukou šlechty, vojvoda naproti tomu z počátku a ještě dlouho v 17. stol. nikoliv. Stal-li se někdy (v druhé pol. 17. a 18. stol.) fojt vojvodou, ani potom nezanimly stopy prvotního postavení vojvody a jeho prvotní úlohy. A vysvětluje-li Kr. valašské právo tak, že jde o „zhoršené německé kolonizační právo“, třeba říci, že tu šlo o právo vzniklé za jiného druhu kolonizace i za jiných podmínek. Valašské právo, které obsahovalo vedle obvyklých kolonizačních prvků také řadu dalších zvláštních ustanovení, bude třeba pokládat i po nešťastných formulacích Kr. za svébytný jev, i když byl ovlivněn jinými právními institucemi.

Posléze, pokud jde o Kr. teorii, že pojem moravského Valaška a název Valachů byl lidu východní Moravy (a Těšínska) ještě koncem 19. stol. zcela cizí (na str. 207 praví „ještě koncem 19. stol. si lidé na Valašsku těžko zvykali na název Valach“), dívím se, proč Kr. si v poznámce citoval z mé knihy slova, že místní valašský lid na Těšínsku nazýval území Valachy na Těšínsku osídlené „Valaškem“ již v 17. stol. Je přímo nehorázné, praví-li Kr. na str. 207, že „termín moravského Valaška byl přejat do češtiny z německé publicistiky,

kteřá jej převzala „z úřední rakouské vojenské správní terminologie“, že jde o „termín nejen nový, ale i zcela cizí“, který „neměl nic společného s kmenovým vědomím tamějšího lidu, takže mluvit o vědomí valašského kolektivu v této době (v 19. stol.) aneb pro dobu starší (16.—18. stol.) se jeví ve skutečnosti jako nereálné“. Opak je pravdou. Byly to nejen a netolik cizí etnické prvky ve valašské kolonizaci, jako spíše vědomí kolektivnosti vytvářené v určitých zeměpisných oblastech za určitého způsobu hospodaření, zvláště vývoj salašnický a zvláště kultura valašských pastevců i pastevců — horských zemědělců, zvláště společná pouta vytvářená za bojů s feudálními vrchnostmi proti hospodářskému a sociálnímu útlaku atd., které vtiskly moravským (i těšínským) horským oblastem zvláštní ráz, které je odlišily od jiných slezských a moravských krajín a které vedly k tomu, aby obyvatelstvo v jistých částech východní Moravy se Valachy nazývalo a název Valaška si prisvojilo. Nebyl to zjev nahodilý, ani umělý výplod romantické kultury a pozdějšího nekritického národopisného bádání.

Pokud jde „o překvapující“ výsledky (na str. 201), k nimž Kr. ve své práci z r. 1938 dospěl a které jej svedly k pochybeným závěrům v otázce valašské kolonizace východní Moravy i později (na str. 201), třeba říci toto: Kr. došel ke svým zjištěním — pracuje jako filolog a užívá nejakých nových materiálů, ale opíraje se jen o určitou neseriózní vlastivědnou literaturu i o zastaralé a nepřesné slovníky — zcela nesprávným metodickým přístupem k věci a pochybenými premisami: 1. pokládá apriori za rumunská jen ta slova, která mají vsutku rumunskou povahu; 2. slova, která nemají rumunskou povahu či kořen, nemají podle Kr. s Rumuny a jejich vlivy jinde nic společného; 3. ta slova, která takovou povahu mají, mohla být podle Kr. a byla prostředkována jiným etnickým elementem.

Kr. si přitom neuvědomil při svých zvláštních znalostech rumunského jazyka a rumunských dějin, že Rumuni — žijíce po tisíciletí jako ostrůvky v cizím (slovanském, maďarském, tureckém) moři — převzali vedle mnohých cizích zvyklostí také mnoho nerumunských slov do svého jazyka (2/5 slov rumunského slovníku je slovanského původu, aniž se přitom ztrácí jeho románský charakter) a stali se šířiteli či nositeli — jak doma v Podunají a v rumunských Karpatech i na Balkáně, tak i v prostředí celých Karpat — často spíše cizích (zejména slovanských) místních i osobních názvů i jmen než vlastních. Platí to např. o horském názvu (deal), který — vycházejce ze slovanského slova díl — se rozšířil až překvapujícím způsobem ve vlastním Rumunku i jinde (viz o tom článek akad. E. Petrovici, otisklý ve sborníku Romanoslavica I, 1959, str. 11). Platí to o osobních jménech, jako: Dan, Vlad, Tihomir, Dragoslav atd. Platí to o výrazech knez a vojvoda, které nabyly ve valašské kolonizaci zcela jiný smysl a význam, nežli který měly ve slovanském či maďarském jazyce a prostoru.

Třeba říci, že Kr. ve svém „překvapujícím“ etymologizování a ve své tendenci popřít co možná nejvíce rumunismů v západních Karpatech, mnohá rumunská slova — už v knize z r. 1938 a nyní opět — neprávem ze slovanských či moravských Karpat vyloučil. Jde např. o slovo „budz“ a o termín „porčovina“. Prvé, označující měkký ovčí sýr, které podle Kr. neproniklo na západ od polského Podhálí a na Slovensko, lze zjistit na Těšínsku i na Slovensku. Druhé, značící v podstatě vepřové maso, lze doložit ze Zvolenska i z polské části Karpat, kde termín „porcina“ znamená kromě vepřového masa i urážlivou výzvěďku nečistého pastýře. — Lze dodat, že v historických pramenech nalezneme daleko více východo-karpatských terminů než Kr. zařadil do svého díla. A pokud jde o lidové prostředí, zejména ve středních Karpatech, tj. západně od řeky Ůhu, kam (tj. jen k řece Uhu) podle Kr. rumunská kolonizace nejdále mohla proniknout, zachovalo se v něm i v nové době mnohem více rumunismů nežli zachytily historické prameny, materiál topografický a novodobá literatura.

Mnohá slova z pastýřské terminologie, zjištěná v západních Karpatech, Kr. ve své filologické intuíci už v knize z r. 1938 odvodil nevhodně z němčiny, např. slova: batrin, putyra odvozuje poslední slovo z německého Butter. U jiných slov (např. u slova geleta, strig) připojil aspoň německý vliv nebo německé prostřednictví, a to kupodivu u slov, jakých němčina vůbec nezná. Jiné termíny si posléze vysvětlil naprosto primitivně, spojuje např. (ve Slezském sborníku 1961, str. 126) těšínský horský název Pestelak s osobním brněnským jménem Pištělák (poznámenávám, že nejde o majitele firmy či obchodu na ul. Grohové, ale o zubního technika, působícího na ulici Gorkého) nebo těšínské osobní jméno Mitru, doložené v 16. stol., s moravskou vesnicí Mitrovicemi (založenou až v 18. stol.), jiné těšínské osobní jméno 16. stol., totiž Dragan, se západomoravskou vesnicí Drahanovicemi (str. 208), horský název karpatský Přislop s českou osadou na Prachaticku Přislopy atd. — Připomínám, že spojoval-li Kr. některá slova, např. žincica, striga, afonya aj. s maďarštinou a mluvil-li, ač maďarsky nezná, o proniknutí těchto slov do rumunštiny a o maďarských vlivech ve valašské karpatské salašnické terminologii, byl jeho názor maďarským lingvistou Stěpánem Knieszkou (v knize A magyar nyelv szláv jövevényiszavai, Budapešť 1955, I/1, str. 513, 575), jemuž

mohla imponovat Kr. snaha o působení maďarských slov na jazyky jiné, kategoricky odmítnuta slovem „elfogadhatatlan“ — nepřijatelné. — Receptci slova žincice, a to z rumunštiny do maďarštiny, položil Knieszka (a to jen v nářečí palóczkém na dnešním jižním Slovensku) až do 19. stol. — Jazyková nedbalost či neznalost charakterizuje nejen knihu Kr. z r. 1938, ale také článke otisktný v ČsCHv němž nacházíme spoustu chyb v češtině, němčině, latině, které nelze redukovat jen na tiskárenského šotka.

Je-li jasné, že východní Morava a jižní Těšinsko patřilo — zejména pokud jde o jejich vývoj v 16.—18. stol. — na rozdíl od jiných slezských a moravských krajů do oblasti zvláštní karpatské kultury, nemůžeme si tuto skutečnost z práce Kr. nijak vysvětlit. Soustředil-li se Kr. ve svém studiu jen na tendenční a záměrné popírání rumunských vlivů v Karpatech i na popírání kontinuity rumunského národa severně od dolního Dunaje, nepoznal, že v prvním i druhém případě jde o jev složitější, jazykově i dějinně bohatší. Pokud jde o rumunismy, které sám připouští v západních Karpatech (ovšem bez rumunského přímého vlivu), nepoznal, že nejde o slova podřadná, ale o výrazy, které mají základní význam v moravském i těšinském karpatském salašnictví. Nepochopil vývoj a šíření karpatského, těšinského i moravského salašnictví. Nepoznal, že i když v moravském, těšinském, slovenském, ukrajinském i rumunském salašnictví je mnoho rozdílů, že je tu také tolik analogií, které nemůžeme vysvětlit než společným původem karpatského salašnictví vůbec. Nesprávně se vyslovil o genezi moravského Valaška a jeho názvu. Jeho názory jsou tu i tam v naprostém rozporu s filologickými, historickými i etnografickými skutečnostmi. Bylo by třeba zvláštní studie, aby byly podrobně zjištěny a rozebrány všechny Kr. hypotézy a etymologie, jimiž se hemží už jeho kniha z r. 1938, kde jsou zakrývány nepochopitelným způsobem vědeckým jménem M. Weingarta, J. Smetánky a K. Chotka a nemějí jeho nové stati (ve Slezském sborníku 1961, ve Sborníku filosofické fakulty olomoucké univerzity 1962, v ČsCH 1962), které neinohou obstát ani z hlediska filologického, a tím méně z hlediska historického a etnografického

V květnu 1962.

Josef Macůrek

P. S.

Své námítky proti mé knize D. Krandžalov opakuje *takřka doslovně* v stati, kterou otiskl v Československé etnografii 1962, č. 4, str. 398 ad. — Odpovídám mu tímto i na ni.

V listopadu 1962.

J. M.

O názor na vývoj feudálního velkostatku a poddaného lidu v 2. pol. 15. a v 1. pol. 16. stol.

Ve Sbor. prací fil. fak. brněn. univ. (IX. 1960, 274—279) vyšla Válkova recenze mé práce Feudální velkostatek a poddaný . . . , jejíž ráz mě nutí na ni odpovědět. Vzhledem k omezenému rozsahu se musím omezit jen na věci zásadní.

V prvé části práce šlo o to, zjistit vývoj územního rozsahu feudálního velkostatku, především šlechtického, a to vzhledem k velkostatku markraběcímu, církevnímu a městskému. Tu se na rozdíl od Hrubého studie Z hospodářských převratů . . . přináší soustavný pohled na celkový vývoj územního rozsahu moravských feudálních velkostatků v daném období a přinášejí se přesná data. Stanovit je dalo se jedině sledováním změn ve vlastnictví k uvedeným majetkům, poněvadž jiné cesty za daného stavu pramenů není. Není tudíž na místě výtka, že se v této části zabývám téměř výlučně vlastnickými poměry a nikoliv vývojem územního rozsahu feudálního velkostatku. Růst šlechtického statku jsem zachytil s názorností, jak to dovolovala velikost knihy v příloze ke str. 33, takže výtka, že jsem se nepokusil „zachytil změny ve vývoji vlastnických poměrů do mapy“, není na místě.

Souhlasím s recenzentem, že by bylo naléhavé řešit otázku i samotného teritoriálního vývoje moravského velkostatku. Nebylo však v povaze mé práce ji řešit. Proto jeho výtka není přiléhavá. Pokud se této otázky týče, doporučovalo by se ji sledovat nikoliv v nepřetržitém toku, nýbrž spíše jako několik průřezů moravským velkostatkem k předem stanoveným letům.

Mluvě o druhé části práce o výrobní činnosti feudálního velkostatku, autor nesnažil se ukázat místo této části v dosavadním vývoji našeho historického bádání. Kdyby o to usiloval, musel by nepochybně přiznat, že je to přes všechny nedostatky až dosud nejsoustavnější pohled na vývoj hospodářství moravského velkostatku v 2. pol. 15. a v 1. pol. 16. stol. Je tu podána časová následnost vývoje jednotlivých výrobních odvětví na velkostatku i jejich vnitřní periodizace, což jsme dosud neměli. Místo toho Válka praví, že má práce v detailech opravuje Hrubého. Na druhé straně zdůrazňuje, že prý jsem si vůbec nevšiml průmyslového podnikání velkostatku, aniž podotýká, že tak činím proto (str. 191), že je nepovažuji za podnikání,